

PRVNÍ SAMOSTATNÉ LITERÁRNÍ SKLADBY ČESKÉ

První samostatné literární skladby v českém jazyce jsou duchovní písně. Vznikly z potřeby dát možnost samostatného náboženského projevu i věřícím nemajícím jazykové a hudební vzdělání, jež by jim dovolovalo účastnit se zpěvu liturgických písní. Jsou to tedy skladby určené i lidu.

Nejstarší z nich je stručná osmiveršová píseň *Hospodine, pomiluj ny*, jejíž prostý recitativní nápěv je odvozen z *Kyrie eleison* (Pane, smiluj se), zpívaného v litanii. Staroslověnské prvky v jejím slovníku svědčí o starobylosti písně; vznikla ještě v období české vzdělanosti církevně slovanské a je pravděpodobný předpoklad, že dochovaný text je počestěné znění písně původně staroslověnské. První výslovná zmínka o písni *Hospodine, pomiluj ny* děje se až ve 13. století u jednoho Kosmova pokračovatele, ale je pravděpodobné, že už Kosmas sám ji připomíná k roku 1055. O tom, jaké úctě se těšila, nejlépe svědčí traktát, který jejímu rozboru věnoval koncem 14. století Jan z Holešova (podstatnou část traktátu otiskujeme dále na str. 738), i to, že se zpívala při korunovaci; dále svědčí o tom také její citování v romanticko-epické skladbě Vévoda Arnošt z 2. poloviny 14. století (příslušný úryvek viz zde na str. 391).

Rovněž ze zpívaného *Kyrie eleison* vznikla píseň *Svatý Václave*, patrně již ve 12. století. Je rozsáhlejší, má od počátku nepochybně tři sloky, neboť *Kyrie* se zpívalo třikrát, má umělejší skladbu a je stylisována jako modlitba českého lidu k patronu české země. Vznik její snad souvisí s vývojem českého národního uvědomění. — V 15. století se rozšiřuje až na devět slok.

Obě tyto písně byly duhovními písněmi lidovými a zůstaly jimi až do nové doby. Naproti tomu nezlidověla skladba *Slovo do světa stvoření*, kterou známe jen z rukopisu z druhé poloviny 13. století. V této skladbě je zveršován v podstatě druhý článek Kreda. Snad ani ke zpěvu nebyla určena a je jen individuálním projevem zbožnosti, veršovanou modlitbou.

HOSPODINE, POMILUJ NY

Hospodine, pomiluj ny!
Jezukriste, pomiluj ny!
Ty, spase všeho mira,
spasiž ny i uslyšiž,
5 hospodine, hlasy naše!
Daj nám všem, hospodine,
žizn a mír v zemi!
Krluš! Krluš! Krluš!

1 *pomiluj ny* smiluj se nad námi — 3 *spase* spasiteli; *všeho mira* celého světa — 7 *žizn* úrodu — 8 *Krluš* *Kyrieleison* (Pane, smiluj se)